

Opzichter Jan Troost en de lichtwachters Jacob van der Klooster en Johannes Troost op het Westhoofd, in de jaren dertig.

Instructies voor de lichtwachters van het Westhoofd

door Peter Kouwenhoven

In de nalatenschap van oud-lichtwachter Cor van der Klooster vond ik een tweetal oude schoolschriften met handgeschreven instructies voor de lichtwachters van de vuurtoren op het Westhoofd. Ze geven een aardig beeld van de werkzaamheden van een lichtwachter, enkele decennia geleden.

De instructies zijn gegoten in de vorm van quasi-juridisch geformuleerde artikelen. Er zitten heel wat spelfouten in en de zinsconstructies zijn soms behoorlijk krom. Desalniettemin zijn ze heel duidelijk. Ze geven een beeld van een strak georganiseerde, gedisciplineerde organisatie, die geheel past bij een dienstonderdeel van het ministerie van Defensie.

De eerste versie van deze instructie is opgesteld op 1 april 1886, ten behoeve van de lichtwachters van Westschouwen. In 1906 heeft opzichter A. Ros deze 'herzien en bijgesteld'. Vervolgens zijn ze in 1929 door opzichter Jan Troost aangepast voor de lichtwachters van het Westhoofd. Op 18 juli 1951 zijn de instructies opnieuw geactualiseerd door hoofdlichtwachter (voorheen opzichter genoemd) Johannes Troost. Deze laatste versie is ondertekend door alle lichtwachters van het Westhoofd in die periode:

C. van der Klooster, A. Temmink, K. Hoek, P. Groenendijk, J. Grinwis en G. Hoek.

De lichtwachters woonden in de dienstwoningen die in 1911 vlakbij de betonnen vuurtoren van het Westhoofd zijn gebouwd: twee dubbele woningen, een enkele woning en een grotere woning voor de opzichter. De vuurtoren en de woningen stonden op een tamelijk afgelegen uithoek van Goeree. De lichtwachters vormden met hun gezinnen een kleine gemeenschap op zichzelf. Cor van der Klooster kwam in 1950 in dienst, werd in 1957 hoofdlichtwachter en ging in 1978 met pensioen.

Gedragsregels en integriteit

De instructieregels zijn in de loop van de decennia maar marginaal aangepast. In 1951 is er echter voor artikel 1 een opvallende passage toegevoegd:

"1. Dit besluit is van toepassing op de amtenaren bij den dienst der Betonning, Bebakening en verlichting. Ieder is aan degenen, die over hem gesteld zijn, ondergeschiktheid en bescheidenheid verschuldigd, terwijl, ook tegenover de autoriteiten, de burgerlijke beleefdheid in acht genomen moet worden; wederkerig moet ieder, tegenover degenen die onder hem gesteld zijn, een behoorlijk optreden in acht nemen. Het is aan de amtenaren verboden,

- a. Zich zonder verlof van hunne standplaats te verwijderen,*
- b. Zich aan den drank te buiten te gaan,*

2. Van dronkenschap in dienst zal in den regel ontslag volgen.

...

Het is aan de amtenaren in het bijzonder verboden zich aan smokkelarij schuldig te maken. De amtenaren moeten zoveel doenlijk hulp verlenen aan schepen of schipbreukelingen, die in nood of gevaar verkeren, zonder daarvoor enige overeenkomst of belofte te eischen." Het was in die tijd blijkbaar nodig om de lichtwachters extra te wijzen op een aantal gedragsregels en zaken die met integriteit te maken hebben. Voorheen waren het vast ongeschreven regels die als vanzelfsprekend werden beschouwd.

Wachtrooster

De hoofdlichtwachter was verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van de gebouwen en het wachtrooster. Diverse artikelen in de instructie gaan in op de wachtdienst en de aflossing. Tezamen met een handgeschreven wachtrooster voor de maand december van het jaar 1954, opgesteld door hoofdlichtwachter Johannes Troost, geven deze een aardig beeld van de dagelijks gang van zaken rondom het vuurtorencomplex. De dagen waren ingedeeld in vijf werkperiodes. De ochtendwacht duurde van 8.00 uur tot 12.30 uur, de middag-

wacht van 12.30 uur tot 17.00 uur en de namiddagwacht van 17.00 uur tot 20.00 uur. De eerste nachtwacht vond plaats tussen 20.00 uur en 2.00 uur, aangeduid als middernacht. De tweede nachtwacht duurde van middernacht tot 8 uur in de ochtend. Elke dag werden drie lichtwachters ingeroosterd, de vierde had dan vrij. Elke lichtwachter had een keer in de vier dagen vrij, van 's morgens 8 uur tot de volgende morgen 8 uur, "behoudens bij invallen bij verlofdagen of ziekte, het schoonmaken der gebouwen, uitgeven of ontvangen van behoeften, het bijwonen van het onderricht in het seinen, enz. alles naar gelang zulks door de Hoofdlichtwachter zal worden noodzakelijk geacht." Zo konden die vrije dagen toch nog aardig ingeperkt worden.

De lichtwachters hadden een of twee wachtdiensten per dag en bovendien ook een piketdienst, wat inhield dat de lichtwachter paraat moest zijn om eventueel assistentie te verlenen als dat nodig was. De lichtwachter met piketdienst verbleef in zijn eigen woning en moest daar goed naar de telefoon luisteren, voor het geval dat hij opgeroepen moest worden.

De wachters die geen dienst hadden moesten op het terrein blijven en mochten dit alleen verlaten nadat ze daarvoor een machtiging hadden gekregen van de hoofdlichtwachter.

Voor de nachtwacht golden extra instructies:

"Zij die te middernacht (02.00) de wacht betrekken begeven zich minstens 4 uren te voren naar kooi, de wachtsman belt hem vroegtijdig dat hij voldoende tijd heeft, te wassen en te kleden en op tijd op zijn wacht is."

In 1929 was daar nog de volgende instructie aan toegevoegd: *"Het beslapen bed worde volgens het voorschrift in orde gemaakt door hem die er op gerust heeft."*

Voor de aflossing van de nachtwacht waren in 1929 de volgende instructies van toepassing:

Lichtwachter Jacob van der Klooster met bezoek bij de ingang van het 'uitkijkhuis' van het Westhoofd.

“De te middernacht afgeloste personen kunnen zich naar huis te slapen begeven, alvorens hij 's avonds er zorg voor heeft gedragen gedurende zijn wacht dat de telefoon in zijn woning goed in orde is, dat wanneer zijn tegenwoordigheid op den post mocht blijken, door den dienst doenden wachter kan worden opgebeld.”

“Iedere Kust en lichtwachter is tegenwoordig van een telefoon in zijn woning voorzien, zoodat elke morgen nadat de man op de wacht het tijdsin van den opzichter heeft ontvangen, aan iedere lichtwachterswoning de tijd wordt medegedeeld, hetgeen gelijk als proefsein geldt.”

De instructies in 1951 waren vergelijkbaar maar een proefsein 's morgens was niet meer nodig.

In 1929 had elk der lichtwachters ook nog eenmaal in de vijf dagen postdienst, *“waarop hij ten 8 uur v/m met de brieven enz. naar het dorp of naast bijgelegen postkantoor vertrekt zorgende ten 12 uur wederom op zijn post terug te zijn. Hij brenge alles mede wat bij de post is en gedragen kan worden.”*

De hoofdlichtwachter

De hoofdlichtwachter (opzichter) had een bijzondere positie. Hij had zwaardere verantwoordelijkheden maar daar stond een aantal voorrechten tegenover, zoals een hoger salaris en een grotere dienstwoning. Hij had ook een afwijkend dienstrooster. In 1929 was dat zo omschreven: *“De opzichter heeft om de andere dag wacht van 8 uur 's avonds tot 2 uur 's nachts; voormiddag doet hij de administratie en namiddag is hij piket. Bij het seinen is hij altijd aanwezig. De opzichter behoeft niet op de post te gaan slapen*

Lichtwachter Jacob van der Klooster.

en wordt dus niet met piket dienst belast, hij is immers altijd piket voor den bijzonderheden van belangrijken aard, en ten tweede dat hij blijft verschoond van niet door de lichtwaters als hun collega of gelijken te worden beschouwd, het gezag, of de afstand tusschen hun zou hier te veel onder leiden.”

In 1951 was die bevestiging van de bijzondere status en nadruk op gezag niet meer nodig.

De hoofdlichtwachter moest ook optreden bij onverwachte gebeurtenissen als het onwel worden van het personeel tijdens de wachtdienst:

“Bij plotseling ongesteld worden van een der dienstdoenden, waarschuwe men onmiddellijk de Hoofdlichtwachter (Opz.) of diens vervanger.”

Uiteraard kon het ook gebeuren dat de hoofdlichtwachter zelf ziek werd. Dan was er een vervanger aan wie het gezag werd overgedragen:

“Indien tijdens ziekte of afwezigheid van den Hoofdlichtwachter aan een andere amtenaar (lichtwachter) de dienst is opgedragen, volbrengen zij stiptelijk diens bevelen en handelen overigens zoals in deze Instructie is voorgeschreven.”

De uitkijk

Naast de zorg voor het licht was de 'kustwacht' een belangrijke taak van de lichtwachter. De 'uitkijk' moest altijd plaatsvinden vanaf de omloop, omdat daar naar alle kanten vrij zicht was. Bij slecht weer mocht de uitkijk vanuit het 'uitkijkhuis' plaatsvinden.

Er waren altijd twee wachters op de toren, waarvan er een de zorg voor het licht had en de ander op de uitkijk stond. *“Er moet zich immer een wachter op uitkijk bevinden, indien hij de tijdelijke hulp van een ander behoeft belle hij onmiddellijk de man belast met den piketdienst op, die hem zo spoedig mogelijk van dienst zal zijn nadat zulks kenbaar is gemaakt, wanneer meerdere hulp noodig blijkt waarschuwe men direct de opzichter.*

Wanneer door een of andere buitengewone omstandigheid zij post eenig oogenblik heeft moeten verlaten, houdt hij precies aantekening van den tijd dat de post onbezet is geweest in het journaal, met opgave van redenen waarom.”

Bij stranding van schepen of vliegtuigen waren alle wachters verplicht op de toren te komen. Zij werden via de telefoon gewaarschuwd.

De uitkijkdienst was een serieuze bezigheid die met concentratie moest worden uitgevoerd:

“Ter voorkoming van afleiding wordt streng verboden dat vrouwen, kinderen of andere huisgenoten van het personeel, zich bij de wachthebbende op den toren zich ophouden.

De Hoofdlichtwachter kan echter het brengen van een kort bezoek toestaan.”

“Indien bezoekers boven komen heeft de uitkijk zorg te dragen, dat zij niets beschadigen. Het vragen van foaien is streng verboden.”

Werkzaamheden

Een flink aantal artikelen is gewijd aan werkzaamheden op en rond de toren. Deze werkzaamheden vonden geheel volgens schema plaats. De dagwacht hield de omloop en het uitkijkhuis schoon. De namiddagwacht maakte alle

Lichtwachter Cor van der Klooster met bezoek, in de nieuwe vuurtoren van het Westhoofd, in de jaren zestig.

ruiten van de lantaarn en de prisma's schoon, niet alleen oppervlakkig maar ook in de hoeken. De lampwacht van de tweede nanacht zorgde voor 'proper- en netheid' van de binnentoren en de muren, veegde de trappen, maakte zo nodig de buiten- en binnenramen en de benedentoren schoon. De wacht die een half uur voor zonsondergang aantrad maakte de binnenkant van de lantaarnruiten en de binnenkant van de optiek met de grootst mogelijke zorg goed schoon. Bij het ontsteken en doven van het licht kwam de uitkijk even helpen.

“De dienstdoende lichtwachter draagt zorg dat steeds versche lucht in de lantaarn strome, dat de machine hare omloop regelmatig volbrengt, de machine wordt om het uur opgewonden, dat de ruiten helder blijven, kortom de dienstdoende lichtwachter zorgt met al wat in hem is, dat het licht enz. aan het gewichtig doel beantwoorde waarvoor het bestemd is. Tien minuten voor de aflossing wekke hij de in de kooi op den toren slapenden wachter, opdat hij op tijd behoorlijk zouden zijn gewassen en gekleed. Daarna wordt boven behoorlijk afgelost en aan elkander alle bijzonderheden overgegeven, wat op den dienst betrekking heeft.”

Tegen de morgenstond moest alles worden opgeruimd en gereinigd. De optiek en de ruiten kregen opnieuw een beurt, maar pas nadat het licht gedoofd was. De optiek en de ruiten werden daarna met gordijnen bedekt.

Voor de vrijdagochtend was er een apart werkschema dat opgesteld was door de hoofdlichtwachter. Dan werden bijvoorbeeld de ruitjes bij de trappen van de toren schoon gemaakt door de 'afkomende lampman'. Ook het grind en

het terrein om de toren werden op vrijdagochtend waar nodig weer keurig op orde gebracht. Elke lichtwachter moest zijn eigen straat schoonhouden en deze moest schoon gewied zijn.

Het journaal

Het journaal was erg belangrijk. Bij elke aflossing moest het juiste tijdstip worden aangetekend in het journaal. Elke dag werden bovendien de weersgesteldheid, de richting en kracht van de wind, de toestand van de zee en de zichtbaarheid van de vuurtorens in de omgeving genoteerd. Daarnaast werden alle bijzonderheden vermeld, met het tijdstip van waarneming.

“Gedurende den nacht, kanonschoten, vuurpijlen, lichtkogels, brand of wat ook waarnemende, geve de uitkijk daarvan onmiddellijk kennis aan de Hoofdlichtwachter (Opz.) of diens vervanger. Eveneens rapporteert hij bij dag wanneer een schip reeds de gronden te veel nadert, in gevaar verkeert, naar het gat stuurt, seinen toont of strand, zomede oorlogsschepen, Rijksvaartuigen voor bijzondere diensten in den omtrek worden gezien.”

Als er iets niet in orde was op de toren moest dit eerst in het journaal worden aangetekend, voordat het in orde werd gebracht.

Een aparte paragraaf is gewijd aan instructies voor het seinen. Dat was een belangrijke taak die scholing vereiste. Mogelijk ga ik hier in een volgend artikel voor *de Vuurboet* op in.